

Hospice Hírek

A Magyar Hospice-Palliatív Egyesület kiadványa

VII. évfolyam

2003. 1-2.sz.

Összefoglalás a 2002. évi hospice tevékenységről

1. Betegellátás

2002-ben 28 betegellátó szervezet végzett aktív hospice tevékenységet Magyarországon, az alábbi szervezeti megoszlásban:

- 4 hospice bentfekvő részleg (56 ágyal)
- 13 hospice házigondozó csoport
- 5 ápolási otthonban ill. idősek otthonában hospice jellegű ellátás
- 2 hospice nappali szanatórium
- 4 hospice mobil team (kórházi támogató csoport)

Az 1991 és 2002 között ellátott hospice betegek száma: 10.683^{*}, ebből 2002-ben 1903 volt a betegek száma. A daganatos betegek aránya 84% volt, az átlagos gondozási idő: 48,4 nap.

2002 májusában a Magyar Hospice Alapítvány megnyitotta a Budapest Hospice Házat, amely a házi gondozás koordinációs központján kívül helyt ad fájdalomambulanciának, pszicho-onkológiai rendelésnek és nappali szanatóriumnak is.

Hospice/palliatív bentfekvő részlegek, 2002

Név:	Alakulás éve:	ágyszám:	ellátott hospice betegek száma 2002-ben	összesen
Gyula, Pándy K. Kórház Hospice Osztály	1994	20	229	1766
Budapest, Szt. László Kórház Hospice Osztály	1995	10	93	670
Miskolc, Semmelweis Kórház Erzsébet Hospice Otthon	1995	20	329	1812

¹Ebbe beleszámoltam a megszűnt szervezetek által ellátott betegek számát is.

Budapest, Bethesda Gyermekkorház Hospice Részlege	1995	6	4	56
---	------	---	---	----

Hospice ellátást végző ápolási otthonok, szoc.intézmények, 2002				
Név:	Alakulás éve:	ágyszám (hospice)	hospice betegek száma:	
			2002-ben	összesen
Sóstó, Idősek Otthona	1997	5	16	44
Pécs, Ápolási Intézet	1998	4	15	34
Szederkény, Időskorúak Otthona	1999		16	72
Tatabánya, Nefelejcs Ápolóház	1999		13	42
Hajdúböszörmény, Idősek Otthona	2002	15	12	12

Hospice házi gondozást végző szervezetek, 2002				
Név:	Alakulás időpontja:	Ellátott hospice betegek száma		
		2002-ben	összesen	
Magyar Hospice Alapítvány (Budapest)	1991	232	1002	
Szombathelyi Hospice Alapítvány	1992	80	540	
Megnyugvás Hospice Alapítvány (Budapest)	1993	29	103	
Erzsébet Hospice Alapítvány (Miskolc)	1994	157	749	
Ispotály Hospice (Debrecen)	1994	245	1365	
Help Bt Házigondozó Szolgálat (Székesfehérvár)	1995	49	156	
Ölelő Kéz Ápolási és Hospice Alapítvány(Kecskemét)	1995	130	618	
Pax Corporis Alapítvány (Nagymaros)	1995	9	48	
Szociális Háló Egyesület (Pécs)	1996	49	68	
Otthoni Szakápolási Szolgálat (Óbuda-Békásmegyer)	1997	13	70	
Bánfi Szakápolási Szolgálat	1999	12	75	

(Ruzsa)			
Nevitt Cindy Szakápolási Szolgálat (Kaposvár)	1999	70	200
Szegedi Hospice Alapítvány	2002 ²		
Hospice mobil team-ek (kórházi támogató csoportok), 2002			
Név	alakulás éve	Ellátott hospice betegek száma	
		2002-ben	összesen
Megnyugvás Hospic Alapítvány Hospice mobil team, Budapest	2000	10	14
MAZSIHISZ Szeretetkórház Hospice mobil team, Budapest	2001	71	154
„Életet az éveknek” Alapítvány Dombóvár	2001	20	42
Magyar Hospice Alapítvány	2001		

A személyi ellátottság a következőképpen változott az elmúlt években:

Hospice személyzet, 1995 (11 szervezet)	Hospice személyzet, 2001 (27 szervezet)	Hospice személyzet, 2002 (28 szervezet)
22 orvos	29 orvos	36 orvos
74 nővér	191 nővér	182 nővér
8 gyógytornász	26 gyógytornász	29 gyógytornász
10 pszichológus	14 pszichológus/mentálhigiénikus	19 pszichológus/mentálhigiénikus
28 önkéntes	81 önkéntes	131 önkéntes
6 lelkész	17 lelkész	19 lelkész
7 szociális munkás	15 szociális munkás	12 szociális munkás
5 dietetikus	9 dietetikus	8 dietetikus
11 adminisztrátor	16 adminisztrátor/koordinátor	17 adminisztrátor/koordinátor
2 foglalkozás terapeuta	5 foglalkozás terapeuta	5 foglalkozás terapeuta
	5 gyászolókat segítő	6 gyászolókat segítő
	3 gondozónő	3 gondozónő
	1 gyögmasszőr	1 gyögmasszőr
		1 zeneterapeuta

Örvendetesen növekedett a hospice ellátásban dolgozó orvosok és önkéntesek száma. A legtöbb önkéntes a Magyar Hospice Alapítványnál (25 fő), a Megnyugvás Hospic Alapítványnál (15 fő), az Erzsébet Hospice Otthonban (41 fő) és az Ölelő Kéz Ápolási és Hospice Alapítványnál (16 fő) végez segítő tevékenységet. A többi szakember száma lényegében stagnál.

² Csak 2003-tól végeznek betegellátást

A hospice szervezetek többsége rendelkezik OEP finanszírozással, illetve az idősgondozási központok esetében szociális intézményi támogatással. Ez azonban nem elegendő a hospice ellátás megfelelő színvonalú fenntartására. Az Erzsébet Hospice OEP működési bevétele például csupán 45%-át fedezi a tényleges kiadásoknak. Mindezt nehezíti a házi gondozási csoportok esetében az alacsony vizitszám és a működéshez szükséges költségek emelkedése is. A hospice ellátás mint külön tevékenység továbbra sem számolható el. Ezért a személyi és tárgyi feltételeket pályázatokkal, adományokkal, az SZJA 1%-ával, jótékonyági rendezvényekkel igyekeznek javítani a hospice csoportok. A legtöbb esetben sikerül fenntartani a hospice ellátás ingyenességét a betegek számára a hospice alapelveknek megfelelően. (A szociális ellátó rendszerben a beteg az alapellátásért fizet, a hospice ellátásért nem.)

Sokan felvetik a palliatív képzettségű orvos hiányát illetve az orvosok érdektelenségét a különböző ilyen jellegű képzések iránt. Szintén felmerül a gyógytornász és a pszichológus hiánya is.

A hospice-okban dolgozó szakemberek és önkéntesek túlnyomó többsége részt vett hospice alap- és továbbképző tanfolyamokon.

2. Oktatás

2002 márciusában kezdte meg az első hospice szakápoló és koordinátor képzési csoport a tanulmányait Pécsen, a Szociális Háló Egyesület szervezésében, 22 fő részvételével. 2003 márciusában fejezték be a tanfolyamot. Közben megkezdődött a második ilyen jellegű képzés is Budapesten.

A Magyar Hospice-Palliatív Egyesület és az Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet a következő tanfolyamokat tartotta meg 2002-ben:

• február	40 órás hospice alaptanfolyam	55 fő
• április	40 órás hospice továbbképző tanfolyam	35 fő
• augusztus	40 órás hospice alaptanfolyam	51 fő

Mind az alap-, mind a továbbképző tanfolyam a maximális, azaz 40 továbbképzési pontot jelentett az ápolók számára.

A Magyar Hospice-Palliatív Egyesület és a Szegedi Hospice Alapítvány júniusban 3 napos továbbképzést szervezett. Ezen a képzésen 30 fő vett részt.

Miskolcon, Pécsen és Zalaegerszegen is szerveztek pontszerző hospice tanfolyamokat ápolók számára. A miskolci Erzsébet Hospice Alapítvány sikeres palliatív terápiás kurzusokat tart orvosok számára, de más szakemberek továbbképzésével is mintaszerűen foglalkoznak a városban és környékén.³ A Magyar Hospice Alapítvány és a Megnyugvás Hospice Alapítvány folytatta az önkéntesek számára indított képzési programjait.

Ősszel a Magyar Hospice Alapítvány megkezdte az orvosok és más szakemberek számára indított specializált kézéseit, esetmegbeszélő műhely-beszélgetéseit. „Palliative Care Course” címen 2002. szeptember 24-28. között egyhetes intenzív nemzetközi hospice-palliatív képzést szerveztek a térség (elsősorban Kelet-Európa) szakemberei számára. A kurzus 34 résztvevője a magyar, angol és lengyel előadókkal együtt 10 európai országot képviselt.

A Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézete a Soros Alapítvány támogatásával tovább folytatta munkáját *A terminális állapotú daganatos betegek palliatív ellátása* c. önálló tantárgy programjának kidolgozásával, oktatásának megszervezésével és az orvosképzés kreditrendszerébe való beillesztésével kapcsolatban. A szakértői csoport tagjai az

³ Ld. részletesen a Hospice Hírek 2002/3.számában.

alábbi klinikák és intézetek képviselői közül kerültek ki: Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet, Semmelweis Egyetem Aneszteziológiai és Intenzív Terápiás Klinika, Semmelweis Egyetem, II.sz. Gyermekklinika, Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum Onkológiai Tanszék és a DEOEC Magatartástudományi Intézet. A munkában részt vettek a Magyar Hospice-Palliatív Egyesület képviselői is. A munka eredményeként 2002 őszén megjelent *A palliatív ellátás alapjai* című szöveggyűjtemény az orvostudományi egyetemek hallgatói számára.⁴

3. Egyéb tevékenység

A Magyar Hospice-Palliatív Egyesület szakértői csoportja – az Egészségügyi Minisztérium és az OEP képviselőivel együtt – megjelentette *A terminális állapotú, daganatos betegek palliatív ellátása c. szakmai irányelvek* második, bővített kiadását. Az első változathoz képest jelentősen kibővítettük a palliatív orvosi ellátással foglalkozó fejezetet és beillesztettük az eddig hiányzó Költségelemzés c. tanulmányt, amelynek összeállításában az OEP szakemberei is segítséget nyújtottak. Emellett kidolgoztuk a palliatív ellátásban dolgozó szakemberek és önkéntesek kompetencia- és feladatkörét. A dokumentumot a 2002. májusi hospice kongresszuson mutattuk be. Az első kiadás hamarosan elfogyott, így az ősz folyamán másodszor is megjelentettük⁵. A *Szakmai irányelvek* nemzetközi szinten is nagy érdeklődésre tartott számot, ezért a Soros Alapítvány támogatásával elkészítettük az angol változatot is.

A Magyar Hospice Alapítvány tovább folytatta nagy sikerű kampányát a Budapest Hospice Ház létrehozása és támogatása érdekében. A sokoldalú kampány eredményeként a hospice fogalma bekerült a köztudatba és egyre többen – mind neves személyiségek, mind egyszerű állampolgárok – érdeklődnek munkánk iránt.

2002 májusában tartottuk meg az V. Hospice-Palliatív Kongresszust Kecskeméten, kb. 200 fő részvételével. A kongresszus az alábbi témákat ölelte fel: hospice-palliatív ellátó rendszerek menedzselése; sürgősségi helyzetek a palliatív ellátásban; veszteség és gyász a hospice munkában és „hospice ellátás a nővér szemével”. A kongresszust Kecskemét polgármestere és egyéb helyi képviselők nyitották meg és beszédet mondott Dr. Oberfrank Ferenc, az OEP Főigazgatója és Dr. Polcz Alaine is. A kongresszuson megtartott egyesületi közgyűlésen a külföldön dolgozó Szombati Zsolt helyett Kovács Dunai Andrásné választottuk meg a vezetőségbe.

2002. szeptember 17-én hangzott el a Palamentben Béki Gabriella „Hogyan tervezik fejleszteni a hospice szemléletű ellátási formát?” című interpellációja. Az interpellációra Dr. Kökény Mihály államtitkár válaszolt, aki többek között hangsúlyozta, hogy az egészségügy jövőjét is felrajzoló nemzeti fejlesztési terv keretei között minden régió fontosnak tartotta a krónikus ápolási osztályok, hospice-osztályok létrehozását. Az egészségügy fejlesztésében feladatnak tekintik a hiányzó szakmai láncszemeket kialakítását, egymáshoz illesztését, és közfinanszírozott, teljesítményfinanszírozott szolgáltatásként való beemelését az ellátás rendszerébe. Az államtitkár szerint „van tehát jövőkép”⁶.

Októberben bensőséges keretek között ünnepeltük meg Polcz Alaine 80. születésnapját a Budapest Hospice Házban.

Ősztől új titkára és adminisztrátora van az Egyesületnek Pergel Rita diplomás ápoló személyében. Az egyesületi irodát – a sorozatos betörések miatt – átköltöztettük egy biztonságosabb és barátságosabb helyiségbe egy emelettel feljebb (Magyar Hospice-Palliatív Egyesület, 1091 Bp. Üllői út 49-51. II.14. 215-0938).

⁴ A szöveggyűjtemény az Egyesület irodájában is megvásárolható.

⁵ Az Egyesület irodájában ingyenesen beszerezhető az érdeklődők számára.

⁶ Ld. részletesen a Hospice Hírek 2002/3. számában

A Magyar Hospice Alapítvány eredményei 2002-ben

A Magyar Hospice Alapítvány életében új fejezetet nyitott a 2002. év. Tizenegy éves szakmailag sikeres, de létezését és fenntarthatóságát illetően kritikus időszakot tudhatunk magunk mögött. Szakmailag sikeres, hiszen olyan betegeknek tudtunk magas színvonalú, korszerű ellátást, szeretetteljes gondoskodást és biztonságot nyújtani, akik egyébként az egészségügyi ellátás perifériájára szorultak. Ugyanakkor az elkötelezett, sokszor önfeláldozó munkatársak tevékenysége ellenére az Alapítvány léte gyakran forgott veszélyben a jogi és finanszírozási elégtelenség miatt.

Az elmúlt év sorsdöntő változást hozott az Alapítvány életében: 2002 májusában megnyílt a Budapest Hospice Ház első egysége, mely a betegellátó funkció mellett oktatási és módszertani központként működik. Sikeres nyilvánosság kampányunk következtében nagymértékben növekedett a hospice ismertsége és az igény erre a humánus ellátásra. Művészek, közéleti személyek, hazai és külföldi üzletemberek, magánszemélyek álltak a mozgalom mellé és támogatásukkal biztosítják a működés és a továbbfejlődés lehetőségeit. A szakirányú oktatás mellett lakossági fórumot nyitottunk a súlyos állapotú betegek biológiai - spirituális - filozófiai megközelítéséről. Egészségügyi ellátó csoportok, szociális gondozásban tevékenykedő szakemberek, iskolák látogatják intézményünket és kívánnak együttműködést kialakítani a hospice rendszerrel. Több kitüntetés és díj jelzi munkánk társadalmi elfogadottságát, 2001-ben mi kaptuk „Az Év Civil Szervezete” díjat!

Betegellátás

Házigondozás

2002-ben a Magyar Hospice Alapítvány **110 beteg otthoni ellátását** végezte. A gondozás során 4516 nővéri látogatás, 175 orvosi vizit, 61 gyógytornászi látogatás, és 69 egyéb szakember (szociális munkás, lelkész, pszichológus) vizit történt. A háziápolásban 7 önkéntes segítő vesz rendszeresen részt. OEP támogatást 1610 nővéri vizitre kaptunk, a fennmaradó részt más forrásból fizettük ki.

Az átlagos gondozási idő 3 hét volt. Általános tapasztalatunk, hogy a hozzánk forduló családok sajnos csak a beteg életének legutolsó napjaiban jelentkeznek, ezért a nemzetközi gyakorlathoz képest rövid az átlagos gondozási idő.

Pszichoönkológiai Szolgálat

A szolgálat kereteiben 73 kliens (beteg és hozzátartozó) ellátása történt, összesen 875 órában. Ez a tevékenységi kör az Alapítvány egyik legdinamikusabban fejlődő szolgáltatása.

Fájdalom ambulancia

2002-ben a fájdalom ambulancia orvosai **49 beteget láttak el, összesen 460 órában**. A 2002-es év elején beadtuk engedélyeztetési kérelmünket az ÁNTSZ-hez, az engedély azonban csak az év végén, decemberben érkezett meg.

Nappali szanatórium

2002. októberében elindult a régóta tervezett nappali szanatóriumunk. A szociális asszisztens munkatársunk által vezetett kreatív és kulturális csoporton daganatos – akár frissen diagnosztizált – betegek vesznek részt. **A csoport száma jelenleg 7 fő.**

Gyógyító művészet

Az FSZKI Dózsa úti hajléktalanszállójával együttműködve az év során **5 AIDS beteg** számára tartottunk heti rendszerességgel autogén tréning és művészet terápiás csoportokat. A csoport nagy sikernek örvend mind a résztvevők, mind a hajléktalanszálló szakemberei körében.

Kórházi Önkéntes program

A Margit Kórház Onkológiai osztályán ebben az évben is folytattuk önkéntes programunkat. Az osztály szakember gárdája mellett **40 fő** szűrően átesett, felkészített, képzett önkéntes segítő dolgozik.

Klub gyászolók részére

2002-ben már második éve működik a gyászcsoporthoz tartozó programunk. A gyászterápiás képzésen átesett önkéntes segítőink **15 gyászoló** részére szervezünk havi rendszerességgel klub jellegű foglalkozást. A program sikerére tekintettel elképzelhető újabb csoport indítása.

Az év során összesen 232 betegnek nyújtottunk segítséget.

Oktatás, szemléletformálás

A Magyar Hospice Alapítvány megalakulásakor, a betegellátásból adódó tevékenységeken kívül célul tűzte ki a hospice filozófia és ellátási forma megismertetéséhez kapcsolatos szemléletformáló, ismeretterjesztő feladatokat is. Szeretnénk elérni, hogy a közvélemény figyelme forduljon a betegek és az őket ápolók problémái felé, valamint hogy a fájdalommentességhez, jó tüneti kezeléshez és az otthoni ápoláshoz való jog nyilvánvaló és érvényesíthető legyen. 2002. őszén az Open Society Institute New York támogatásával széles körben meghirdetett képzési programokat indítottunk.

Palliative Care Course

2002. szeptember 24-28. között egy egyhetes intenzív nemzetközi hospice-palliatív képzést szerveztünk a térség (elsősorban Kelet-Európa) szakemberei számára. A kurzus **34 résztvevője** a magyar, angol és lengyel előadókkal együtt 10 európai országot képviselt. A hospice-palliatív ellátásban dolgozó szakemberek képzést kaptak a terminális állapotú daganatos betegséggel kapcsolatos orvosi, etikai, pszichoszociális és spirituális vonatkozásokról. A kurzus kiemelten foglalkozott a hospice rendszerek menedzselésével, az adományszervezéssel valamint a kommunikáció lehetőségeivel is.

Palliatív Műhely

Palliatív Műhely néven szakmai szeminárium sorozatot szerveztünk. A korszerű tüneti terápia kérdései a rákbetegek ellátásában címmel a téma iránt érdeklődő orvostanhallgatók, rezidensek, családorvosok és szakorvosok részére. A féléves **kurzust 5 fő végezte el.**

Lakossági fórum – ismeretterjesztő előadássorozat

A havonta megrendezésre kerülő program előadásai nyitva állnak minden érdeklődő előtt, célunk a szemléletformáláson túl a súlyos betegségben szenvedők, a betegekkel együtt élő családok számára történő segítség- és információ nyújtás. Az előadásokat **180 fő látogatta.**

Onkológiai szaknővér képzés

A kórházi onkológiai osztályokon dolgozó szaknőverek számára hospice szellemű továbbképző kurzusokat szerveztünk. A Budapest Hospice Házban szervezett oktatáson 25 fő, a kihelyezett zalaegerszergi képzésen további 48 fő vett részt. Összesen **73 onkológiai nővért** képeztünk.

Gyógytornász képzés

A Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolával együttműködve az év során **9 fő gyógytornászt oktattunk.**

Önkéntesek felkészítése a házigondozásra

Két napos intenzív képzésünkön **15 önkéntes segítő** vett részt.

Intézménylátogatás

Az év során összesen **9 egyéb segítő szervezet** (FSZKI, MAZSIHISZ Szeretetkórház hospice csoportja, DélUtán, Bolyai Gimnázium, Családsegítő Központok...) 103 munkatársa látogatott el a Budapest Hospice Házba. A látogatók többnyire 1-3 órás ismeretterjesztő előadást is hallgattak nálunk.

Szakmai gyakorlat

Az év során 3 pszichológus (ELTE), 7 szociális munkás (Bárczi, ELTE, Wesley), 2 orvostanhallgató (Simmelweis Egyetem), 1 gyógytornász (Bárczi) egyetemi hallgató, 2 grúz betegápoló apáca vett részt hosszú szakmai gyakorlaton.

Összesen tehát 12 fő, a hospice multidiszciplináris teamben található jövődöbeli szakembert képeztünk ki.

Az év során összesen 395 fő vett részt oktató és szemléletformáló programjainkon.

Budapest Hospice Ház

1999 őszén Budapest III. kerületi Önkormányzata rendelkezésünkre bocsátott egy 720 m² alapterületű épületet, amely minden vonatkozásban alkalmas egy hospice ház kialakítására.. Az elmúlt két évben munkatársaink sok energiát fektettek a tervünk megvalósításába. Most jutottunk el odáig, hogy támogatóinknak, elsősorban a Budapesti Önkormányzatnak és a Soros Alapítványnak köszönhetően sikerült kialakítanunk és jövődöbeli funkciójának megfelelően átépíttetnünk a jövődöbeli Hospice Ház épületének első szárnyát.

2002 május 24-én megnyílt a Budapest Hospice Ház, működik a fájdalom- és a pszichoterápiás ambulancia.

Dr. Muszbek Katalin
orvos igazgató

ÉletVonal – rákbetegek és hozzátartozók lelki támogatása

A rákbetegség mindvégig nagy lelki megterhelés a beteg és a családja számára, így van ez a lesújtó diagnózis közlésétől az utolsó stádiumig. Az ilyenkor fellépő lelki tünetek, a szorongás, a depresszió feltétlenül kezelendő. A bizonytalanság enyhítését célzó lelki támogatás rendkívül sokat jelenthet ilyenkor a gyógyulásért és a betegség elfogadásáért egyaránt. A családtagok számára is nagyon fontos lehet a segítség a betegség egész lefolyása

alatt, a várható veszteség már előlegezett kezelése, illetve segítségnyújtás a gyász feldolgozásában.

A Bristol-Myers Squibb Foundation felkérésére és támogatásával a Magyar Hospice Alapítvány 2003. májusától újtára indított egy új, széles körre kiterjesztett pszichoszociális programot. A program a tavaly óta sikeresen működő Pszichoonkológiai Szolgálatra épül, ahhoz hasonlóan nem szorítkozik a terminális időszakra, hanem a diagnózistól kezdve vállalja a rákbetegek és hozzátartozóik támogatását.

Az ellátás három szinten valósul meg:

- ÉletVonal - napi 8 órában ingyenes hívható telefonos lelkisegély szolgálat rákbetegek és hozzátartozóik számára, heti két alkalommal orvosi konzultációs lehetőséggel. A vonal végén kiképzett, szakmai háttérrel (pszichológus, szociális munkás, orvos, nővér) rendelkező telefonos ügyelők szakszerű, megértő segítséget nyújtanak a betegség terheinek viseléséhez.
- Kórházi támogató csoportok (mentálhigiénikus és önkéntes segítők) jelenléte 5 onkológiai osztályon.
- Pszichoonkológiai ellátás a Budapest Hospice Házban. Pszichoonkológiai Szolgálatunk szakemberei érzelmi, lelki támogatást próbálnak nyújtani a súlyos betegség tudatával élők, és a hozzátartozók részére. Pszichológus és pszichiáter munkatársaink arra bátorítanak mindenkit, hogy kérjen és fogadjon el segítséget, ha úgy érzi, hogy nehezen tud megbirkózni a betegséggel, a veszteséggel. A szolgálat a telefonon történt időpont egyeztetés után minden hétköznap felkereshető.
- Az ÉletVonal telefonszáma: (06) 80 204 084

Keresztes Cecília

Kongresszusi beszámoló

8th Congress of European Association for Palliative Care

2003 április 2 és 5 között, Hágában rendezték meg az European Association for Palliative Care (EAPC) 8. kongresszusát. A több ezer résztvevő között immár 116-an vettek részt a kelet-európai országokból, ami az EAPC-East (a stockholmi székhelyű kelet-európai központ) áldásos tevékenységének is köszönhető. A részvételt a Help the Hospices és az Open Society Institute (a Soros Alapítvány New York-i központja) támogatta a kelet-európaiak számára. Magyarországról tízen jutottak el a kongresszusra és örvendetes módon nem csak orvosok, hiszen a tíz résztvevő között 5 ápolónő volt. Országunk sikeresen szerepelt a kongresszuson: 3 előadást és 4 posztert mutathattunk be.

Szintén magyar siker, hogy a több mint 50 000 tagot számláló EAPC dr. Hegedűs Katalint – első kelet-európaiként – vezetőségi tagjai közé választotta a 2003 és 2007 közötti időszakra. Felmerült az is, hogy 2007-ben esetleg Magyarország rendezze majd az európai kongresszust, ami nagy megtiszteltetés lenne számunkra.

Értekezlet a Szent László Kórházban: A hospice ellátás jelenlegi helyzete a fővárosban (2003. május 21.)

Dr. Szolnoki Andrea főpolgármester helyettes asszony vezetésével néhány – meghívott – fővárosi kórház vezetőinek részvételével megbeszélést szerveztek a Szent László Kórházban. Az értekezlet apropóját az adta, hogy a közelmúltban több budapesti kórházban hospice részleget alakítottak ki és ehhez az OEP erre az évre támogatást is nyújt. Az értekezlet mottója a „hogyan tovább?” volt.

1. Adatok

Dr. Szolnoki Andrea szerint Budapesten legalább 100 hospice ágyra lenne szükség, és ennek töredéke áll rendelkezésre.

a.) *Szent László Kórház*: az 1995-ben nyílt hospice 10 ágygal rendelkezik, évente kb. 100 beteget látnak el. A személyzet tagjai: 1 orvos, 11 nővér, 1 gyógytornász, 1 pszichológus, 7 önkéntes, 1 lelkész, 1 dietetikus, 1 adminisztrátor.

A hospice vezetői nagyon szomorúnak tartják, hogy a várakozási idő alatt a betegek közül sokan meghalnak (2002-ben 82 fő). Ez azt jelzi, hogy óriási az igény, és nem tudják kielégíteni.

b.) *Szent Imre Kórház*: 2003-ban 6 ágyas részleget alakítottak ki (2 egyágyas, 2 kétágyas szobával) a krónikus osztályról leválasztva. 7 nővér, 1 szociális munkás és 2 önkéntes dolgozik a hospice-ban.

c.) *Szent István (Merényi)Kórház*: a II. sz. Krónikus Belgyógyászatból leválasztva másfél hónapja 5 ágyas hospice-t alakítottak ki (2 kétágyas és 1 egyágyas szobát). A személyzet a krónikus osztály nővéreiből, valamint pszichológusból, szociális nővérből, gyógytornászból áll.

d.) *PéterfyKórház*: 6 ágyas részleget alakítottak ki, de a kórház képviselői nem voltak jelent az értekezleten.

Mindegyik említett hospice kizárólag végstádiumban lévő, daganatos beteget lát el.

Emellett Budapesten hospice ellátást végez több szervezet: a *Magyar Hospice Alapítvány*, a *Bethesda Gyermekkórház Hospice-a*, a *MAZSIHISZ Szeretőkórház hospice-a*, a *Megnyugvás Hospic Alapítvány*, de ezek képviselőit – a Magyar Hospice Alapítvány kivételével – nem hívták meg a megbeszélésre. Két budapesti kórháznak: a János Kórháznak és az Uzsoki Kórháznak is felajánlotta a Fővárosi Önkormányzat, hogy alakítsanak ki hospice részleget, de ők visszautasították az OEP támogatást. (A János Kórháznak és az Uzsoki Kórháznak szánt pénz megvan, szétosztható a fent említett önkormányzati kórházak között.)

Budapesten jelenleg 27 felnőtt és 6 gyerek ágy, tehát összesen 33 ágy áll a hospice betegek rendelkezésére.

2. A fejlesztés irányai

A főpolgármester helyettes asszony azt tudakolta az önkormányzati hospice-ok vezetőitől, hogyan látják a továbbfejlesztés lehetőségeit.

A Szent Imre Kórház vezetői kiszámolták, hogy a 23 beteg ellátása eddig 2.813.000 Ft kiadást jelentett az 1.037.000 Ft bevétel mellett. Ennek ellenére sem ők, sem a Merényi Hospice nem kér pénzt a betegektől. A László Kórház főigazgatója viszont arra hivatkozott, hogy „nem ők az erkölcstelenek, hogy pénzt kérnek a hospice ellátásért, hanem azok, akik ezt a nagyon fontos ellátást nem finanszírozzák megfelelően. Amennyiben javulna a finanszírozás, többet nem kérnének pénzt a betegektől”. A Merényi Kórház vezetői szerint nem az ágyakat, hanem a kiképzett team-eket kellene fejleszteni a kórházakban. (!) Ez a nagyon fontos felvetés nem talált visszhangra. Szolnoki Andrea szerint csak a kórházi hospice

ágy fejlesztése fontos, minden más lehetőséget – házi hospice, mobil csoport, független hospice ház – mellékesnek tart.

A László Kórház vezetői nem tartják jónak a 10 ágy alatti részlegek kialakítását, mivel azok működtetése szerintük nagyon gazdaságtalan. Emellett hangsúlyozták, hogy az új hospice-oknak le kellene válni a krónikus részlegekről, mert nem fér össze a hospice filozófiával, hogy a nővér egyik nap a krónikus osztályon, másik nap a hospice-ban dolgozik.

A konkrét finanszírozási igényre térve a László Kórház vezetése kiszámolta, hogy a 11 millió Ft bevétel mellett 32 millió Ft a közvetlen költség. Ahhoz, hogy a hospice nullszaldósan működjön, **4,4-es szorzóra** lenne szükség.

Szolnoki Andrea ígéretet tett, hogy levélben hívja fel az Egészségügyi Minisztérium vezetői (elsősorban a hospice ügyekkel is foglalkozó Rácz Jenő helyettes államtitkár), valamint az OEP Főigazgatója figyelmét az önkormányzati hospice-ok (!?) nehéz helyzetére és lépni fognak a szorzó felemelése érdekében. (A nem önkormányzati hospice-ok fejlesztésére nem tért ki, az ilyen irányú javaslatokat elhárította.)

Dr. Hegedűs Katalin

Hospice gondozás Szegeden

A gondolat, hogy hospice ismeretekre és ellátásra Szegeden is nagy szükség van, már 1992-ben, Dr. Polcz Alaine előadásának meghallgatása után világossá vált. A korábban teljesen ismeretlen hospice mozgalmat igyekeztünk lehetőségeinkhez mérten az egészségügyben megismertetni, elfogadtatni.

A Magyar Hospice Egyesület segítségével és vezetőségi tagjainak közreműködésével 1997-ben megszervezhettük az első hospice alaptanfolyamot, amelyet azóta minden évben rendszeresen szervezünk. Valamennyi tanfolyamon voltak lelkes tenni akaró, egészségügyi és nem az egészségügyben dolgozó hospice hívek.

2001. februárjában létrejött a közhasznú Szegedi Hospice Alapítvány. Egy szerény irodát a Szegedi Ingatlankezelő Vállalattól vettünk bérbe, jelképes összegért.

Két év előkészítő munka után, 2003. február 15-től megkezdtük az otthonukban ápolt terminális stádiumban lévő daganatos betegek hospice gondozását. A hospice munka megkezdése előtt szakmai látogatást tettünk néhány jól működő hospice osztályon, hogy a kezdeti nehézségek során jelentkező hibákat, hiányosságokat a lehető legkisebbre csökkentsük. Nagyon sok hasznos tanácsot kaptunk Dr. Hegedűs Katalintól, Dr. Simkó Csaba főorvos úrtól és a Miskolci Erzsébet Hospice Osztály munkatársaitól.

Működési engedélyét az egyik otthoni szakápolói szolgálat alvállalkozójaként kapta meg az alapítványunk. A szolgálat hospice képzésben részesült szakápolói és gyógytornászai mellett az alapítvány szakemberei látják el a betegeket.

A hospice ellátásban részt vesz: 2 orvos (egyikük pszichiáter), 2 szakápoló, 1 gyógytornász, 1 szociális munkás és szükség esetén lekösz, dietetikus és gyógyszerész. Működésünk néhány hónapos tapasztalata azt mutatja, hogy nagy szükség van a hospice ellátásra. Példaként említjük azt a betegünket, aki jelentkezéskor a fájdalom miatt öngyilkossági gondolatokkal foglalkozott, a megfelelő fájdalomcsillapítás után azonban már másként viszonyult betegségéhez.

Egyetlen félelmünk az anyagi bizonytalanság. Most már nem történhet meg az, hogy bárkitől megtagadjuk a hospice ellátást. Az adományok gyűjtése és pályázati lehetősége mellett az Országos Egészségbiztosítási Pénztár finanszírozása biztosíthatná a kiegyensúlyozott, színvonalas ellátást.

*Dr. Mari Albertné
alapítványi elnök*

A Magyarországi Református Egyház Bethesda Gyermekkórházának Hospice Részlege

A Bethesda Gyermekkórház Hospice Részlege 1995. óta működik, mint az ország első és ez idáig egyetlen ilyen osztálya. Kórházunk, mint egyházi kórház, fontos misszióknak tekinti a legelesettebb, leginkább törődésre, gondoskodásra szoruló betegcsoportok teljes körű gondozásának felvállalását. Közéjük tartoznak azok a családok, akik életük legnagyobb tragédiáját élik át, amikor gyógyíthatatlan beteg gyermekükkel az utolsó heteket töltik együtt. Így született meg az az elhatározásunk, hogy a Bethesdában gyermek hospice részleget létesítsünk, ahol a szakszerű palliatív orvosi terápia és a magas színvonalú, szeretetteljes ápolás mellett lelkipozásra is felkészült közösség veszi körül a kis betegeket és családjukat.

A 6 ágyas részleg a kórházunkban működő gyermek-onkológiai osztályhoz kapcsolódik, amely a 10 magyarországi regionális gyermek onkológiai centrum egyike. Hospice ellátást igénylő betegeink túlnyomó többsége a saját onkológiai osztályunkon kezelt, és gyógyíthatatlanná vált gyermekekből kerül ki, de alkalomszerűen más gyermek-onkológiai osztályokról is vettünk már át gyermekeket palliatív terápiára. Eddig 57 kis beteget ápolunk hospice részlegünkön.

Az ellátást a többi kórházi betegéhez hasonlóan az OEP finanszírozza. Mivel az ápolási idő gyakran túllépi a megengedett keretet, a különbözetet a kórházi alapítvány segítségével pótoljuk. Eszközök, műszerek beszerzésében szintén alapítványi forrásokból és más jótékonyági adományokból gazdálkodunk.

Bár a hospice ellátást elsősorban kórházi körülmények között végezzük, a részleg kialakítása egyáltalán nem kórházra emlékeztet. A falak színesek, a bútorok fa színűek, a szobákat a gyermekek saját játékaival, rajzaikkal teszik még otthonosabbá. A szülők éjszaka is gyermekükkel maradhatnak, ezért természetesen anyagi ellenszolgáltatást nem kérünk. Egy szobában egy gyermek és családtagjai tartózkodnak. Ha a gyermek állapota lehetővé teszi, természetesen kijöhet a szobából és játszhat a többiekkel a játszó szobában, vagy a kertbe is lemehetnek sétálni. A szülőket bátorítjuk arra, hogy – megfelelő felkészítés után – a testvérek is rendszeresen látogassák a kis beteget.

Bár hivatalosan házi ápolási csoportunk nincsen, ha a gyermek és a szülő kívánsága az, hogy haza szeretnének menni, ezt minden esetben támogatjuk. Ilyenkor a gyermek házi orvosával szoktunk együttműködni, ő látogatja a gyermeket, és ha szakmai tanácsra van szüksége, telefonon konzultál velünk. Előfordul, hogy osztályunk dolgozói is felkeresik a kis beteget és családját otthonukban, önkéntes alapon. Minden esetben arra törekszünk, hogy a gyermek és a család kívánságához alkalmazkodva – akár a kórházban, akár otthon – segítsünk megteremteni a megfelelő szakmai háttérrel, biztonságot.

A gyermek halála után rendszerint a gyászoló családdal is kapcsolatban maradunk. A találkozások formáját és gyakoriságát, helyét a szülők igénye alapján alakítjuk ki. A gyászolókat segítése leggyakrabban az ő kezdeményezésükre létrejövő segítő beszélgetés formájában történik, általában azzal a munkatársunkkal, akihez leginkább kötődtek. A nagyhéten minden évben emlékező imadélutánt tartunk azoknak a családoknak, akik kórházunkban veszítették el gyermeküket.

Osztályunkon 2 orvos, 12 nővér, 1 pszichológus, 1 gyermekfoglalkoztató pedagógus, 6 önkéntes dolgozik. A kórházi dietetikustól, gyógytornászoktól rendszeres segítséget kapunk. A kórházi lelkész, vagy a család igényei szerint más felekezethez tartozó lelkész vesz részt betegeink és családjuk lelki gondozásában. A gyógyító közösség valamennyi tagja végzett hospice tanfolyamot, egyik orvos munkatársunk és pszichológusunk egy éves Hospice Tanácsadó posztgraduális képzésben vett részt, egyik nővérünk gyászolókat segítő csoport vezetéséhez végzett egy éves képzést.

Mivel oktatókórház vagyunk, orvostanhallgatók és tanuló nővérek rendszeresen ellátogatnak gyakorlatuk során a hospice részlegre. Számos gyermek hospice-szal kapcsolatos témájú főiskolai, egyetemi dolgozat megírásához adtunk segítséget az elmúlt években. A Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézetével évek óta fennálló együttműködésünk keretében elsőéves orvostanhallgatók rendszeresen érkeznek hozzánk orvos-beteg kommunikáció teregyakorlatra.

A Varsóban működő gyermek hospice-szal évek óta tartó szoros szakmai kapcsolatunk van. A szakmai továbbképzésen túl ennek az együttműködésnek az eredményeként 1999-ben a mi szervezésünkben Budapesten került sor az 1. európai nemzetközi gyermek hospice konferenciára, melynek folytatásaként 2001-ben illetve 2003-ban Varsóban került megrendezésre hasonló nemzetközi továbbképzés.

*Dr. Békési Andrea
főorvos*

RENDEZVÉNYEK

1. HAZAI RENDEZVÉNYEK

- 1. Hospice továbbképző tanfolyam (alaptanfolyamot már végzettek számára)**
Szervező: Magyar Hospice-Palliatív Egyesület és az Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet
Időpont: 2003. november 24-28.
Helyszín: Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet, Budapest
További információ, jelentkezés: Kara Hedvig T.: 429-4088,
E-mail: kara.hedvig@bp.eti.hu
A tanfolyam ápolók számára 40 továbbképzési pontot ér.
- 2. Palliatív Műhely a Magyar Hospice Alapítvány szervezésében**
A korszerű tüneti terápia kérdései a rákbetegek ellátásában, a terminális időszak pszichoszociális vonatkozásai
címmel a téma iránt érdeklődő orvostanhallgatók, rezidensek, családorvosok és szakorvosok részére.
Helyszín: Budapest Hospice Ház, 1032 Budapest, Kenyeres u. 18-22.
A Műhelyt vezeti: Dr. Muszbek Katalin
Jelentkezés és további információ:
Szöllősi Melinda
Telefon: 388-7369

Honlap: www.hospicehaz.hu

E-mail: info@hospicehaz.hu

3. Az Erzsébet Hospice Alapítvány 2003. évi továbbképzési programja, II. félév

Hónap	Képzés	tartam
Szeptember	Miskolci Palliatív Műhely	2 óra
	Fájdalomcsillapítás orvosoknak	4 óra
	Tüneti terápia orvosoknak	4 óra
	Kommunikáció orvosoknak	4 óra
	Hospice alapképzés	40 óra
	Önkéntes továbbképzés	4 óra
Október	Miskolci Palliatív Műhely	2 óra
	Fájdalom és szenvedés (laikusoknak)	2 óra
	Hospice alapképzés	40 óra
	Önkéntes továbbképzés	4 óra
	Fájdalom és szenvedés (pszichológusok)	3 óra
November	Miskolci Palliatív Műhely	2 óra
	Önkéntes továbbképzés	4 óra
	Fájdalom és szenvedés (teológusok)	2 óra
December	Miskolci Palliatív Műhely	2 óra

A tanfolyamok időpontjáról és helyszínéről előzetesen érdeklődni érdemes a 46/561-400 telefonon.

4. A Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézete előadásorozatot indít „A terminális állapotú daganatos betegek palliatív ellátása” címen 2003 szeptemberétől, medikusok és orvosok számára.

Az előadások időpontja: csütörtökönként, 17-19 óra között.

Helye: Semmelweis Egyetem, Nagyvárad téri Elméleti Tömb, 3. szemináriumi terem
Közreműködő intézetek, szervezetek:

- Semmelweis Egyetem Aneszteziológiai és Intenzív Terápiás Klinika
- Semmelweis Egyetem II.sz. Gyermekgyógyászati Klinika
- Zala megyei Kórház, Onkológiai Osztály
- Magyar Hospice Alapítvány

Tematika:

1. A terminális állapotú betegek palliatív ellátása (bevezetés) (2 óra)
2. A súlyos állapotú betegek fájdalomcsillapításának elméleti és gyakorlati kérdései (4 óra)
3. Előrehaladott rákbetegségben szenvedők tüneti ellátása (6 óra)
4. A palliatív gyermekgyógyászat szomatikus és pszichoszociális vonatkozásai (6 óra)
5. A haldokló betegek pszichoszociális ellátása (2 óra)
6. Család és szociális háttér a terminális állapotú betegek és hozzátartozóik ellátásában (2 óra)
7. A palliatív ellátás társadalmi és kulturális háttere (2 óra)
8. Kommunikáció a haldokló beteggel (2 óra)
9. A terminális állapotú betegek palliatív ellátásának etikai kérdései és törvényi szabályozása (2 óra)
10. A gyász lélektana és a gyászolók segítése (2 óra)

Érdeklődni dr. Hegedűs Katalinnál lehet
Tel.: 210-2930/6136
e-mail: hegkati@net.sote.hu

5. A halálközeli állapotok az orvostudomány, a pszichológia és a történelmi esetek vetületében.

Témakörök: A klinikai halál jellemzői. A halálközeli élmény elhatárolásai egyes betegségektől. A legújabb tanulmányok eredményei. Az utóhatásokról. A halálközelség hatása a személyiségre. A halálközeli megélés a transzperszonális pszichológia és a jungi lélektan szemszögéből. A tudatállapotváltozások pszichiátriai értékelése. Tudatállapotváltozások és a valláspatológia.

Az előadók között: Göbl Gábor, Buza Domonkos, Liptay-Wagner András, Orosz Katalin, Prof. Papp Lajos, Pócs Éva, Pilling János, Süle Ferenc, Prof. Szathmáry Sándor, Schaffhauser Ferenc, Szász Ilma, Tóbiás Imre, Zboray Gyula.

Szervező: Revital Alapítvány.

A továbbképzés pontértéke: 36 pont

Időtartama: 40 óra, 5 szombaton (vizsgával zárul).

Időpontok: 2003. szept. 20., okt. 18., nov. 15., dec. 13. és 2004 jan. 17., 25-én, 10-18h-ig

Helyszín: 1053 Budapest, Ferenciek tere 4.

További információ, jelentkezés: Revital Alapítvány,
T.: 06-1/3173 551,
E-mail: iands-budapest@datanet.hu
www.revital.negral.hu

6. Előzetes értesítés: a Magyar Hospice-Palliatív Egyesület VI. kongresszusát 2004. április 23-24-én rendezi meg Tatabányán.

A kongresszus szervezője: Kovács Dunai Andrásné
tel.: (34) 515-023
e-mail: hospice.tatab@axelero.hu

2. KÜLFÖLDI RENDEZVÉNYEK

Palliative Care Congress

Időpont: 2004. március 14-19.

Helyszín: Southampton (Nagy-Britannia)

Információ: The Palliative Care Congress, 11 Westwood Road, Southampton, Hants, SO17 1DL, UK.

Tel/fax: +44 (0)23 8058 2549.

E-mail: pccongress@clara.co.uk

Website: www.pccongress.org.uk

3rd Research in Palliative Care Congress

Időpont: 2004. június 4-6.

Helyszín: Stresa, Lago Maggiore (Olaszország)

Információ: Website: <http://www.eapcnet.org/research2004/information/default.asp>

HASZNOS CÍMEK

(információk, pályázatok, rendezvények)

1. Általános hospice információk: Avril Jackson, St. Christopher's Hospice Information Service
<http://www.hospiceinformation.info>
avril@hospiceinformation.info
2. Pályázati lehetőségek: <http://www.hospicecare.com/>
n.pahl@helpthehospices.org.uk (Nick Pahl)
3. Európai szövetség (European Association for Palliative Care, EAPC):
<http://www.eapcnet.org/>
4. A kelet-európai hospice-ok összefogásáért:
EAPC East, Sylvia Sauter
Sylvia.Sauter@stockholmssjukhem.se
<http://www.eapceast.org/>
5. A kelet- és közép-európai hospice-ok összefogásáért:
ECEPT Eastern and Central Europe Palliative Task Force
Prof Jacek Luczak, Anna Szczerbak
anna.szczerbak@oncology.am.poznan.pl
www.oncology.am.poznan.pl/ecept
6. Hangverseny a hospice-okért: <http://www.voicesforhospices.org/frameset.html>
kwo@easynet.co.uk

A Magyar Hospice-Palliatív Egyesület irodájában megvásárolható könyvek listája

Hegedűs Katalin	Hospice Magyarországon (1998)	250 Ft
Ruzsa Ágnes	Bevezetés a palliatív terápiába (1996)	250 Ft
Horváth Erzsébet	Szociális munka a hospice-ban (1998)	250 Ft
Debrecenyi Károly István	A spiritualitás mint híd (1999)	250 Ft
Pilling János	Segítség a gyászban (2001)	250 Ft
Lévay Ádámné	Súlyos betegek mozgásterápiája (2001)	250 Ft
Hegedűs Katalin (szerk.)	Halálközelben II. kötet (1995)	500 Ft
Polcz Alaine	Ideje a meghalásnak (1998)	
Judy Tatelbaum	Bátorság a gyászhoz (1998)	
Polcz Alaine	A rend és a rendetlenség	620 Ft
Hegedűs Katalin	Az emberhez méltó halál (2000)	1380 Ft

Nagy Mária Ilona	A gyermek és a halál (1997)	1210 Ft
Joanna Drazba	A szempillák függönyén túl (1998)	810 Ft
Cseri Péter (szerk.)	Segítségnyújtás a végeken (2002)	2100 Ft
	Hospice kazetta	200 Ft
	Hospice gyermekkazetta	200 Ft
Hospic kézikönyv	Súlyos betegen élni, méltósággal meghalni (1995)	500 Ft
Gero-Thanatológiai Konferencia	Az élet végén (2000)	800 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Tanatológiai bibliográfia (2001)	200 Ft
Thanatológiai Alapítvány	A tüneti kezelés bibliográfiája (2002)	200 Ft
Singer Magdolna	A rák jegyében (1995)	500 Ft
Halálközeli élményekről	Meghaltam és élek (film)	2000 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 1998. nyár	200 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 1998. ősz	200 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 1999. tavasz-nyár	400 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 1999. ősz	200 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 2000. tél-tavasz	500 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 2000-2001. tél	400 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 2001. tavasz-nyár	800 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 2001. ősz	400 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 2002. nyár	400 Ft
Thanatológiai Alapítvány	Kharón 2002. ősz	400 Ft
Hegedűs Katalin	Hospice alapismeretek (1999)	620 Ft
Pilling János (szerk.)	A halál és a haldoklás kultúrantropológiája (1999)	960 Ft
Pilling János (szerk.)	A haldoklás és a gyász pszichológiája (1999)	960 Ft
Suhai-Hodász Gábor	Általános pszichológia (1999)	840 Ft
Németh Erzsébet	Kommunikáció (1999)	620 Ft
László Klára	Szociológia (1999)	700 Ft
Ruzsa Ágnes	Palliatív terápiás ismeretek (1999)	360 Ft
Kovács Katalin-Zolnay János	Szociálpolitika (1999)	610 Ft
Kishalminé Bana Anna	Hospice nyilvántartási rendszerek (1999)	360 Ft
Hegedűs Katalin (szerk.)	A palliatív ellátás alapjai (2002)	1000Ft
Hegedűs Katalin-Szy Ildikó (szerk.)	Terminális állapotú betegek palliatív ellátása. Szakmai irányelvek	Ingyenes
	Palliative care of terminally ill patients. Professional Guidelines	Ingyenes
	Lege Artis Medicinae, palliatív különszám (2003/5)	650 Ft

A Magyar Hospice-Palliatív Egyesület irodája egy emelettel feljebb költözött!

Cím: Budapest, Üllői út 49-51. II.14.

Tel./Fax: (06-1-) 215-0938

E-mail: hospice.egyesulet@mail.datanet.hu

<http://www.hospice.hu>

Az Egyesület titkára: Pergel Rita (06-30-375-1723)

Elérhetősége: minden kedden az Egyesület irodájában, továbbá a hét többi napján a fenti telefonszámon vagy a Szombathelyi Hospice Alapítvány telefonszámán (06-94-339-993).

E-mail: h.a.ruzsa@axelero.hu

Hospice Hírek

A Kharón melléklete

A Magyar Hospice-Palliatív Egyesület kiadványa

Felelős szerkesztő: Dr. Hegedűs Katalin

Felelős kiadó: Dr. Ruzsa Ágnes, a Magyar Hospice-Palliatív Egyesület elnöke

Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 49-51, II/14. T./fax: 215-0938

E-mail: hegkati@net.sote.hu